

'Sem Terra': ocupar, resistir, produir

Una reforma agrària que mai no arriba, la terra en mans d'uns pocs i milions de camperols en la misèria eren un camp adobat perquè, a Brasil, aparegués el Moviment Sem Terra: 150.000 famílies han ocupat ja més de mil latifundis.

Pedro Rodríguez té terra des de l'any passat, és la primera propietat, als trenta-tres anys de vida; el primer racó on es pot aixecar la casa, criar-hi gallines i plantar-hi verdura, arròs i mongetes; les primeres hectàrees que ningú no li podrà prendre i que treballarà sense rebre ordres. En Pedro és casat i té quatre fills, ha arribat a la Fazenda Umbu de Piratini, al sud del Brasil, després de passar més d'un any acompanyat de la família en una de les "ciutats de plàstic negre" que s'estenen com corretjoles per tot el país. Són els campaments del Moviment de Camperols Rurals Sem Terra, una pedra a la sabata del govern de Fernando Henrique Cardoso, en què viuen en aquest moment més de 52.000 famílies com la dels Ro-

dríguez repartides per vint-i-dos dels vint-i-set estats del Brasil.

La majoria dels *semterra* són fills de petits pagesos que, quan s'han hagut de repartir la propietat entre ells, s'han quedat amb parcel·les inaprofitables; els altres no saben ni què és tenir una hectàrea perquè sempre han fet de *boias frias*, una mena de jornalers però en condicions d'explotació molt més dures; i n'hi ha que han treballat anys al servei de patrons que per comptes de salari els donaven una part de la collita i que quan la terra era prou treballada i donava bon rendiment els han fets fora sense contemplacions. Finalment hi ha el grup dels expulsats del camp per la mecanització de l'agricultura que, després de passar per la ciutat pensant que sortirien de fam i pobresa, ara tor-

nen a l'origen per assegurar-se, si més no, la supervivència.

La reforma que no arriba. Tant els uns com els altres són coneguts pels "exclosos del camp", gent per a qui acampar és l'única sortida possible en un munt de promeses de reforma agrària que mai no es compleixen. El Brasil té el dubtós honor de ser l'únic país capitalista que encara no ha fet la reforma agrària i, en conseqüència, també la concentració fundiària hi és més gran. En ple segle XX el 56% de la propietat rural, de les terres considerades aptes per a l'agricultura, es troba en mans de l'1% de la població i 81 milions d'hectàrees d'aquesta terra s'han convertit en un ermot perquè ningú no les explota.

Els grans terratinents, principals evasors d'impostos del país, usen la terra per especular i concentrar poder, quan més de dotze milions de pagesos la necessiten per viure. Una vegada i una altra, quan arriben les eleccions o cal fer pujar els índexs de popularitat dels governants, hi ha promeses de canviar la situació i de fer complir l'article de la constitució brasilera que estableix que el govern ha d'expropiar i repartir els latifundis improductius, la terra no cultivada. Però en un país on els vots encara es compten per un plat d'arròs i mongetes o per una recepta mèdica, molts acaben votant els qui prometen i que no fan sinó passar les brases als successors.

L'MST, el Moviment dels Treba-

MONTESE POBLET

Guerra oculta

El 17 d'abril de l'any passat dinou pagesos foren assassinats brutalment per agents de la policia militar de l'estat de Parà, als nord del Brasil, complint ordres del govern local i satisfent els desigs dels terratinents. S'havien organitzat per aconseguir terra i feia mesos que pressionaven les autoritats perquè els en donessin. Aquell dia van tallar la carretera juntament amb les dones i els fills mentre esperaven els autobusos que la secretaria d'agricultura els havia promès per dur-los fins a la capital a negociar. Per comptes dels vehicles van arribar policies i, per comptes de protecció, trets de gràcia pagats pels terratinents de la zona.

L'episodi de Parà no és un fet solitari, forma part d'una guerra civil disfressada de conflictes suposadament aïllats i que enfronten els grans terratinents amb la supervivència de milers de famílies de sense terra que lluiten per esgarrapar-los algunes hectàrees.

Segons dades de l'últim informe sobre la violència al camp brasiler, elaborat per un organisme catòlic, aquests últims cinc anys, la mitjana d'assassinats al camp ha estat de trenta-cinc l'any, amb un augment directament proporcional al grau de mobilització pagesa. Els assassins són pistolers contractats per terratinents o policies que difícilment són castigats perquè qui els processa són els mateixos militars que els donen l'ordre de matar. L'objectiu és d'eliminar líders camperols i crear pànic entre els qui gosen protestar i organitzar-se.

Una d'aquestes líders, Diolinda Alvez de Souza, va passar una part de l'any passat a la presó acusada de formar quadrilles i d'alterar l'ordre públic. Actua en una de les àrees més conflictives en la lluita per la terra d'Amèrica Llatina: Pontal de Paranapanema, on hi ha 400.000 hectàrees de terra pública, gairebé l'extensió de l'estat espanyol, ocupades per terratinents que ni tan sols tenen títols de propietat legalitzats. Diolinda i cinc líders sense terra més foren detinguts el 25 de gener, van passar més de tres mesos de presó preventiva i finalment foren alliberats. La sentència no solament els alliberava, ans reconeixia el dret dels sense terra a lluitar per la reforma agrària.

Però la violència al camp brasiler és una violència estructural que margina milions de persones. És la violència de la gana permanent, de la mort prematura, de manca de serveis sanitaris i educatius, de falta de casa. La violència de tantes i tantes formes més d'exclusió social. **M. P.**

Els campaments dels 'Sem Terra' s'estenen per tot el país. Des d'aquests indrets, fan el vot a les 'facendes'. (foto: Montse Poblet)

lladors Rurals Sem Terra, va assumir fa dotze anys el compromís de començar a prendre mesures per acabar amb aquesta situació. Va prendre per model 209 famílies de colons que el 1979, quan el govern les va expulsar de les terres indíge-

Els 'Sem Terra' són vistos com una referència pels moviments i partits d'esquerra de tota l'Amèrica Llatina.

nes on vivien, van entrar per sorpresa, ajudats d'alguns capellans progressistes, en dos latifundis improductius, hi van aixecar unes barraques i s'hi van quedar fins que la justícia els va donar la raó i els va convertir en propietaris.

Ocupar, resistir i produir ha estat des d'aleshores la tàctica utilitzada per 150.000 famílies pageses de tot el Brasil per apoderar-se de més de 1.200 *fazendas* improductives que sumen més de set milions d'hectàrees de terra. Es reuneixen perquè la necessitat els escanya. Formen un grup, es carreguen el poc que tenen a l'esquena i es concentren a la vora d'una carretera, a

la terra de ningú que separa l'asfalt dels latifundis.

Així és com en Pedro va sentir parlar, per primera vegada a la vida, de cooperatives, de socialisme, d'igualtat i de justícia social. Qui li'n parlaven eren pagesos com ell que fa uns anys s'havien adherit al MST per aconseguir un parcel·la i que ara, convertits en petits propietaris, dediquen una part del temps a ensenyar-ne el camí als qui vénen darrere seu. Els donen la pista del que cal fer, els acompanyen en tot el procés, però sobretot els estimulen perquè s'organitzin i decideixin ells mateixos. Al principi discutir els resulta difícil perquè sempre era el patro qui els havia dit què podien fer i què no; no tenen costum de participar en reunions o de sentir-se d'un grup, però aviat comprenen que només en la mesura que continuïn junts tindran força per a canviar el futur.

En Pedro i els seus van acabar entenen on s'havien ficat un di lluns de principi de gener, quan alguns dels caps pensants del Moviment Sem Terra es van plantar al campament que havien fet amb la resta de famílies a la vora de la carretera, els van explicar amb un munt de paràboles la història de la concentració fundiària del Brasil i el que fa l'MST per modificar-la, i els van animar perquè desmuntesin les barraques i fessin en silenci els deu quilòmetres que els separaven de la *fazenda* São Antônio, més de mil hectàrees sense ni un cap de bestiar.

S'hi van passar cinc dies voltats de policia que esperava l'ordre del jutge per fer-los fora. Mentrestant, a ciutat, set *semterra* com ells negociaven amb el governador una sortida del conflicte. Van aconseguir terra per a setanta-tres famílies i arròs, mongetes, oli i sal perquè la resta mengés durant un parell de setmanes, en canvi d'abandonar la *fazenda* i tornar a la carretera amb tots els qui no havien tingut la sort d'aconseguir una parcel·la. N'hi ha que encara avui l'esperen. En Pedro la va aconseguir el mes de juliol, en el tercer sorteig en què participava, i no va trigar ni dues setmanes a fer-hi cap.

Durant un munt d'anys la socie-

tat i els mitjans de comunicació brasilers veien les accions del MST com l'obra d'una trepa de vagabunds que només reclamaven la terra per abandonar-la o vendre-la. La FAO, organisme de l'ONU encarregat de l'alimentació, ha demostrat que l'índex d'abandó és el mateix que el de qualsevol assentament humà, d'un 15%, i que la venda de la terra obtinguda només es dona en casos excepcionals. Dades com aquestes, unides als índexs creixents d'atur i de misèria en el Brasil, han canviat substancialment l'opinió sobre l'MST, que ara té el suport del 56% de la població i que els moviments i partits d'esquerra de tota l'Amèrica Llatina veuen com una referència.

Encara hi ha un factor que ha ajudat a canviar la imatge dels sense-terra: els resultats econòmics de les seves propietats i que avui ja produeixen una bona part dels aliments consumits al país. Amb una mitjana de vint hectàrees per família, els assentaments presenten índexs de productivitat superiors als dels grans terratinents. És el cas de Bagé, a la frontera amb l'Uruguai, on els assentaments generen el 50% de la producció agrícola del municipi -i això que només n'ocupen el 5% del territori.

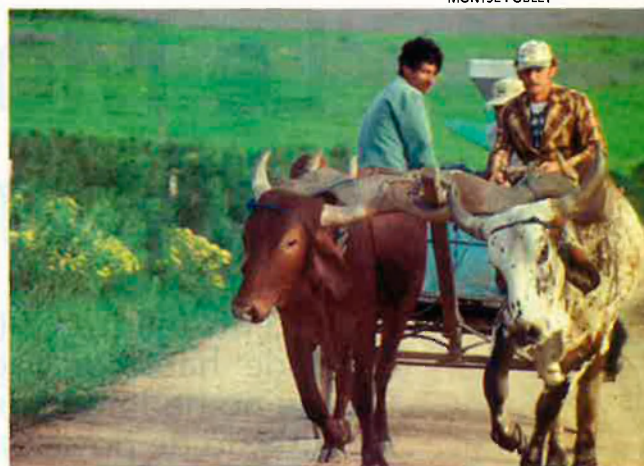
Són molts els pobles que han espletat econòmicament amb l'arribada d'aquests pagesos: s'hi paguen més impostos, s'hi estimula el comerç i s'hi creen infraestructures públiques per satisfer les necessitats del nou col·lectiu que ja no es conforma amb qualsevol cosa.

Un exemple dels canvis i de les exigències són les escoles. En un país on el nivell d'instrucció és molt baix i on la població rural difícilment completa el primer grau, els sense-terra prioritzen l'escolarització dels fills des del moment de l'acampada, car hi munten aules amb professors voluntaris que treballen a la vora de la carretera o al mig del bosc fins a obtenir una parcel·la, i llavors exigeixen a les autoritats la construcció d'escoles.

Basant-se en la proposta educativa del pedagog Paulo Freire els professors d'aquestes escoles fan mans i mànigues per connectar la teoria dels llibres amb la realitat dels alumnes: ensenyen matemàtiques calculant la manera de construir una tanca o els litres de llet que produeix una vacada, ensenyen biologia a partir dels horts que els alumnes planten al pati del col·legi i repassen història partint de la lluita i dels herois del poble.

El sistema fomenta el diàleg i l'intercanvi de coneixements entre professors i alumnes i té entre les seves prioritats la d'aconseguir que els infants apreïen la feina del pagès i no vegin en la ciutat l'única via de futur. Aplicar aquest mètode vol dir canviar esquemes tradicionals d'ensenyament, de la mateixa manera que la consecució de les parcel·les a través del Moviment Sem Terra modifica els patrons laborals i productius clàssics de la massa camperola brasilera.

La lluita per la terra és col·lectiva, però el guany dels lots és individual, cada pagès passa a ser pro-

pietari de les seves hectàrees i pot decidir què fer-ne. La majoria opta per treballar-hi en família o en petits grups que s'ajuden les temporades de més feina, però n'hi ha que experimenten formes de producció col·lectiva promogudes per l'MST durant l'època del campament. L'èxit econòmic no és garantit ni als uns ni als altres, però sí que ho és la millora de les condicions de vida. Des que té terra l'assentat deixa de passar gana i, en la mesura que rep ajudes, es construeix la casa i produeix per vendre.

En Pedro va decidir de cultivar-se tot sol la terra. Va aprofitar els ajuts que li va donar el govern per comprar les primeres llavors i algunes eines i des del mes de juliol prova de demostrar a tothom que després d'ocupar i de resistir ha arribat l'hora de produir.

Els resultats econòmics de les propietats ocupades han estat extraordinaris. Els sense-terra han millorat la productivitat de les terres i han esperonat econòmicament molts pobles.

Montse Poblet

Nàpols milionària

Eduardo De Filippo

L'autor ens conta amb humor la tragèdia domèstica d'una família enriquida amb l'estraperlo que fa estralls al Nàpols de la Primera Guerra Mundial i la seua postguerra.

136 pàgs. 950 ptes.

Bromera

"Bromera/Teatre", 13

Normes de correcció d'originals i de proves d'impremta

Francesc Ferrer Pastor

Un manual pràctic, senzill i amb un munt d'exemples destinat a facilitar la correcció i l'edició de textos.

Denes 10 Editorial

"Col·lecció tècnica", 1

L'ogre dels dàtils

Fèlix Sempere

Llegenda fantàstica sobre l'origen dels palmerars d'Eix gràcies a l'astúcia d'una xiqueta espavillada. També hi ha ogres bons que només se'ls ha de comprendre. Dibuixos molt acolorits i expressius de Marieta Pijoan.

Editorial Tàndem

"El Tricicle", 9